

DN. VDALRICHI ZASII

SINGVLARIA RE

SPONSA, SIVE INTELLECTVS IV
RIS SINGVLARES, IN SIGNI ACCESSIONE

locupletati. Nam libris, quos æditio prior habebat, libri totidem, qui-
busq; scilicet singuli, quorum & ipse in locis plerisq; mentio-
nem facit, & nos æditionē antè polliciti sumus, nunc
primum sunt adiecti. Idem in Antinomia-
rum quoque dissolutionibus
factum est.

*His annexa sunt eiusdem autoris, quæ ab alijs unquam excusa fue-
runt, omnia. Cætera ex præfatione cognosces.*

Cum duplici Indice, rerum & capitū, copiosissimo.

*Sub Imperatoris Maiest. & Regis Galliarum priuilegijs,
quorum exempla post præfationem inuenies.*

B A S I L E A E
APVD MICH. ISINGRINIVM,
ANNO M. D. XLII

Jo.
Germanus.

INVICTISSIMO ET SERENISSI-
MO PRINCIPI ET DOMINO NOSTRO, DO-
MINO FERDINANDO, PRINCIPI ET INFANTI
*Hispaniæ, Archiduci Austriæ, Burgundiæ &c. Romani Imperij locum
tenenti generali, Domino clementissimo, Vdalricus Zasius
LL. & Doctor & ordinarius Friburgen-
sis, sese commendat.*

Ameti SERENISS. PRINCEPS, legalium studio-
rum disciplinæ, ultro & sint pulcherrimæ, & omnem
in partem, non solum dictionis elegantiæ, sed etiam
decisionum æquitatē absolutissimæ: Scriptorum ta-
men cōmentarijs, interpretationis sinisteritate, alijsq;
immodicis erroribus plerisque in locis male habitas
esse, satis cognitum est: siue illud rei latinæ, aliarumq; bonarum litera-
rum ignorantia facilitatum sit, siue quod maiores nostri opinionum
fluctibus plus nimium indullerint. Cum autem omnia toto iam or-
be præclara studia, germanæ synceritati redderentur: non erat com-
mittendum, ut saluberrimæ illæ legales doctrinæ, in errorum tenebris
diutius uoluerentur. Quo nomine & annis iam superioribus Guiliel-
mus Budæus, uir græcè & latinè doctiss. priores Pandectarum libros,
rei latinæ non mediocri cum profectu, & id ipsum elegantissimè resti-
tuit. Deinde Alciatus, uir Juris ciuilis cum uno aut altero facile prin-
ceps, & idem utriusq; linguæ peritissimus, quod ad legales decisiones
attinebat, in Paradoxis, & item in Dispunctionum, alijsq; suis libris,
complures Juris ciuilis locos ex iusto illustrauit, perpurgatisq; male lo-
tis erroribus, & luci reddidit & ueritati. Quorum honestissimo labore
animum sumentes, & nos quoque nonnullos Juris ciuilis locos ab opi-
nionum carcere, à sinistrarum interpretationū claustris liberauimus:
non ueriti uel contra Accursium, nedum aliorum Doctorum sensa, ue-
riores inquirere intellectus. Quos cum speramus nos esse adsecutos,
(ex textib. enim & uiuis rationibus nostra fundauimus) neminem ex
bonis uiris futurum credimus, qui densissimam istam prioris seculi opi-
nionū nubem, relicta ueritate, amplecti deinde cupiat. Collegimus au-
tem alia quædam, quæ & Juris ciuilis synceritati cōmodant, & singula-
ribus responsis adscribi iure possint, quæ futurus fortasse annus profe-
ret, dum præsentis nostros labores æquioribus fati exceptos compe-
rero: nam modica isthæc (periculum facturi) quasi uelitando ædidi-
mus. Quicquid id lucubrationis sit, ILLUSTRISS. PRINCEPS, tuæ
illustris, Maiestati dedicare uolui: non quod dignū ullo pacto munus
iudicem, sed animum in te affectatissimum, maxima quæq; si possem
tua causa adeundi, declarare uolui. Nam præterquam quod immorta-
li munificentia, tua me Maiestas adfecit, priuilegio laudatissimo, & co

DN. VDALRICHI
ZASII IVRECONSULTI, SIN-
GULARIVM RESPONSORVM
LIBER I.

Genus quatuor modis accipi, aliter quàm Bartolus, & communiter
Doctores sunt opinati. CAPVT I.

VANDO in Iure nostro civili sapenunero generis
fit mentio & speciei, quæ tamen, quantum ad obliga-
tiones attinet, à Doct. uel explicantur frigide, uel malè
confunduntur, eorū nomine nō parum multi errores
passim doceantur, rectè ac ordine fieri puto, si mox à
fronte eam rem & distinctius & perfectius tractaueri-
mus. Ea enim comperta tractatione, materia functio-
nis & cognitu erit facilior, & in uniuersum rerum in-
certarum obligationes fundamenti declaratione lumē
accipient.

GENVS igitur, extra eas acceptiones quas in Isagogis suis Porphyrius enu-
merat, quantum ad legales disciplinas satis est, quatuor modis accipi putamus.

Primo genus dicitur quod nō habet certum nomen, sed simpliciter, nulliq; de-
terminatæ qualitati adstrictū, uelutanonymū relinquitur. Sic em̄ ultima uolun-
tas in genere inuenitur, ut quæ nec sit testamentā, nec codicillus, nec donatio cau-
sa mortis, nec alio speciali nomine nominetur, sed simpliciter in generali appella-
tione ultime uoluntatis relinquatur, de qua fit mentionē gl. not. in l. licet, C. de
pact. Sic & heredes inuenio sine certa qualitate, gl. Inst. de eo cui h. cau. Porro
& ius ciuile in genere sine alio speciali nomine cōperitur, scilicet quod nec sit lex,
nec edictum prætorij, nec plebiscitū, nec cōstitutio, nec cōsuetudo, ut l. ij. §. hæc
disputatio, & quæ ibi laicius diximus, de orig. iur. Porro & in l. si ego, ff. si cer. pet.
uoluntate abquā in genere colligimus. Cum em̄ ibidem pecunia dicitur secun-
dum uoluntate dantis esse consumpta, uoluntas simplex in genere anonyma in-
telligitur: siquidem cōtrahentes, quo ad speciem contractus, dissenserant. Ista ge-
neris appellatio, non ideo genus dicitur, quod ad species respiciat, nullas em̄ sub
se species habet, sed earatione sic nominatū est, quod solum sit, & (ut dixi) anony-
mum, ad nullam certam speciem accedens. Et quāuis Alex. in d. l. licet, actionem
etiā in genere inueniri putauerit, attamen quo ad hanc generis acceptionē errat:
alia em̄ ratione, actio in genere esse dicitur, sicut i suo ordine patere poterit. Sed
miscellanea, & cōfusa generis pro genere usurpatio, hos & alios errores peperit.

Secundo modo genus pro qualitate & conditione rei accipitur, ut, cum tyran-
nus dicitur esse eius generis, id est, conditionis, ut non facile ad humanitatē per-
suadeatur. Ea loquendi figura Iureconsultis frequens est, ut in l. quæsitū, §. idem
Celsus, ff. de fund. instr. ubi dicitur, hoc genus seruos, in l. & ita, §. ex hoc edicto,
ff. nauit. caup. stab. ubi cōtrahitur improbitas eius generis, id est, conditionis, quo
sunt nauitæ, caupones, cum multis simil. Porro & species pro qualitate aliquan-
do & cōditione sumitur, ut in l. permisceri, §. species, ff. de acq. poss. l. proponenda
tur, de iud. l. si soluturus, de sol. cum simil. Saepè etiam fit, ut genus hoc modo ac-
ceptum pro specie, id est, qualitate usurpet, ut in l. non uidetur, ff. de iud. ubi ge-
nus actionis ab Accursio rectè exponitur pro specie, quāuis Accurs. ad hanc ge-
neris acceptionē non respexerit, quod certè ex eo satis colligimus, quod is ipse in
l. fin. ff. de cond. caup. dat. Iureconsultū, inter alia contractus genus nominantē,

tuisse, qui ex solidissima fide, & uelis, & pro incomparabili doctrina possis à maluolis eos defendere. Non deerit defensionì, si ita res ferat, nobilis ille Federicus Frantz ab Schneberg, Diui principis nostri consiliarius insignis, quem ego primæ ætatis iuuenem à diuo Maximiliano meæ cõmendatum præceptioni & tutelæ, non minori fide & amore, quàm filium proprium educaui. In quo uicissim tanta præ omnibus iuuenibus erat in præceptorem pietas, ut nihil omitteret quod laudatissimum præstaret alumnum, & simul pulchra eruditione cõmendabilem sese redderet: ut nemo mirum fecerit, qui diuorum Principum nostrorum curiam iam ab adulescentia cum dignitatis honore secutus, inter primos primus claruerit. Sed de eo aliàs plura. Vale, Friburgi, VIII. Calend. Februarij, anno M. D. XXXII.

DN. VDALRICHI

ZASII SVBSTITVTIONVM TRACTATVS.

QUÆ AD MODVM institui dicuntur, quæ principaliter ordinata sunt & statuta; ita & substituendi uerbum ea completur, quæ subordinantur: & utriusque uerbi significatio late patet. Nam & uita institui dicitur dum cõponitur: & leges instituere dicitur dum ordinamus, statimus. Sic & uerbum substituendi ad multa usurpatur: substituuntur enim procuratores, substituuntur iudices dum subordinantur. Item

& arbores substituit usufructuarius in locum demortuarum, & si quæ sunt similia. Et. l. pe. iud. sol. l. agri. de usufr. Cæterum in materia ultimarum uoluntatum uerba instituenti & substituendi ex cõmuniter accidentib. successione uniuersalem respiciunt: qui enim hæres generaliter ordinatur, institui, & is qui sequenti loco subordinatur, substitui dicitur, & ita usu obseruatur. In singulari autem successione, quæuis uerbum substitutionis ad legata & ad donationes causa mortis accommodatur, l. ut hæredib. de leg. ij. l. Titia. §. Scio. §. libertis. ff. eod. l. si cui. de donat. caus. mor. cum similib. non tamen inuenio quod institutionis uerbo, testatores in legatis & donationib. usi sint, fortasse ne ordinationes successorie, quæ discretæ esse debent, miscerentur: uerum ex uerbi significatione, nihil impedit si & legatarij & donatarij (ut Posito satisfaciamus) institui dicantur. Est ergo, ut propius ad materiam accedamus, substitutio nihil aliud, quàm sequenti loco facta subordinatio, quod & Accurs. in rub. de uulg. & pup. attigit, dum substitutionem secundam esse institutionem definiuit. Superuacaneas autem disceptationes, quibus Sozi. in d. l. i. ff. eod. in prin. suæ repetitionis inuoluitur, transeo, ut quæ ad nihil aliud quàm ad fatigationem studiosorum, & ad obscuritatē materiæ, quæ tamen ultro difficilis est, tendere uidentur. Sunt autem uerba institutionis & substitutionis inter sese ita confinia, ut uerbo institutionis aliquando ad substitutionem abutamus, ut in l. mulier. in fin. de cond. instit. l. Gallus. in prin. de lib. & posthu. l. quæ conditio. de cond. & demonstr. Porro uarij gradus substitutionum fieri possunt: testator enim Titio hærede, primo loco instituto, deinde Sempronium secundo loco uel gradu, & porro Flaccum tertio loco uel gradu, & ita deinceps potest instituere, ut in l. iij. de lib. & posthu. cum similib. Et quæuis Positus ingenij sui subtilitate, differentiam inter illa uerba, primo gradu uel primo loco, facere uideatur, gl. tamē in d. l. i. in prin. gradum pro loco sine differentia posuit.

Substitutio
quid.

Carpit Socinus.

Varij gradus substituti.

nota boni modi corrigendi se.

per text. in l. ij. §. defertur. de bon. poss. secun. tab. ubi non refert haeredes primo gradu, an primo loco sint scripti: quod certe ad uitandam obscuritatem expeditius esse credo, quicquid alias tenuerim &c. Adde secundum Sozi, ea uerba, primo uel secundo loco uel gradu &c. ad uulgarem referri, non ad pupillarem, quae secundarum tabularum, non secundi gradus dicitur. per l. ij. ad fin. uerf. si ita. de uulg. & pup. Hoc quoque non est praetereundum, substitutionem sine institutione esse non posse, id quod gl. in d. l. l. ad prin. recte docuit: siquidem & uerborum uis id ipsum efflagitat, licet a nonnullis oppugnetur, per l. ii. quis ita haeres instituat. & l. ex facto. de haered. instit. in quibus substitutio facta esse apparet, nullo haerede instituto. Sed uerior est assertio gl. quam etiam Ias. post Doct. sequitur. Et certe uerborum natura exigit, ut nemo subordinari possit ei, qui non sit ordinatus. Et non obstant iura in contrarium facta, quia recte intelligendo in utrisque non fit mentio substitutionis, sed potius institutionis sub conditione factae, quod etiam dicitur tenuisse Imol. ut cum Sozi, allegat. Nam in d. l. si quis ita. ex illis uerbis, Si legitimus haeres non uendicet: euidenter apparet, quod legitimus haeres non ex testamento, sed ab intestato succedere poterat. Unde cum dicitur conditionem testamenti defecisse, ea conditio ad institutionem pertinere intelligenda est, non ad substitutionem. Sic in l. ex facto. Sempronius non erat substitutus, nec lex hoc dicit, sed fuit sub conditione, licet frustratoria, institutus. Quomodo enim substitutus diceretur, cum nullus institutus praecesserit cui substitueretur? Eo accedente, quod d. l. ex facto. uarie intelligitur, ut ibi per gl. Quod si quis moueretur contra gl. ex eo, quod in legatis & donationibus caut. mor. substitui potest, cum tamen nulla praecedat institutio, ut etiam supra meminimus: sed non obstat: nam gl. nostra ad successiones uniuersales haeredum respexit, non ad legata. Denique cum in legatis substituitur, uerbum legandi, quod praecedit, institutionis uicem referre intelligitur. Et tantum de praeludijs.

Directa, et obliqua substitutio.

Nunc ad substitutionis materiam accedentes, substitutionem in determinate sumptam ex mente Doct. in directam & obliquam diuidimus. Directa est, per quam substitutus directe, immediate, sine ministerio alterius capit haereditatem testatoris: ut cum dicitur, Haeres esto. At obliqua est, per quam substitutus haereditatem ex manu alterius, & sic uia obliqua capit: ut cum dicitur, Haeres restituat haereditatem Titio. Instit. de fideicom. haere. per tot. de qua postea suo ordine plura dicentur. Porro directa substitutio subdiuidi in quinque species solet, in uulgarem, pupillarem, exemplariam, breuiloquam & compendiosam. Nec te moueat quod substitutionem in quinque species diuiserimus, cum tamen Iureconsultus in Liam hoc iure, eod. tit. breuiloquam tertium genus substitutionis nominauerit. Nam eo loco genus pro specie more legali sumit, id est, pro re determinata, quae ab alijs certa qualitate differat. Sic enim Iureconsultus uerbo generis frequentis sine abutitur, ut in l. ij. §. genera. de acqui. poss. cum dicit, genera possessionum tot esse, quot sint causae acquirendi &c. Nihil enim aliud, quam differentiae & qualitates possessionum intelliguntur, sicut latius in Intellectib. nostris in tractatu generis eam rem explicauimus. Et per praedicta cessat superuacanea disputatio Sozi, & aliorum, an breuiloqua sit propria species separata a caeteris: quia imo si speciem acceperimus pro re quae certis qualitatibus determinata, ab alijs differt, recte separata species dici poterit. Nec enim ignotum est, eam a caeteris non parum differre, sicut in capitulo breuiloquae latius dicitur.

Diuisio tractatus.

Vt autem clarius ac distinctius doceri dictae species substitutionum possint, propter quas praefens labor praecipue insumptus est, nostrum hunc tractatum in sex capita partimur. Primo de uulgari, dein de pupillari, tertio loco de exemplaria, & quarto de breuiloqua, quinto de compendiosa, & tandem sexto miscellanea quaedam adiungemus, prout uaria lectio subministrabit. Accedendo ad primum caput, nempe ad uulgarem, iuxta mentem Bart. uidendum est primo, quid